

Barnkultur – med kunskap och eftertanke

Jag vill minnas att det var på 60-talet som teatern kom in i en publikkris. Dess orsaker är värda en noggrannare analys än denna svepande sammanfattning av min tro: kulturlivet skulle demokratiseras genom att söka vinna nya publikkategorier. Det skedde genom ett undan för undan förändrat utbud och genom en förändring av ackquisitionen. Skådebanan växte sig starkare, och i botten fanns Swedners vid det här laget klassiska undersökning av teater- och musikvanor i Storstockholm från 1966.

Samtidigt som man sökte vinna en ny, dvs kulturovan publik tappade man emellertid en del av den gamla publiken, som kände sig främmande inför den nya given. Grovt förenklat kan man säga att den gamla publiken kände sig bortstött medan man ännu inte hade vunnit en ny. Dålig beläggning på institutionsteatrarna blev följden. Somliga teaterarbetare såg genom publiknedgången sin framtida existens hotad och såg sig om efter en ny publik även efter andra kriterier än de sociala. Denna presumtiva nya publik, som dessutom länge hade varit försummad i svenskt kulturliv, var barnen.

Så upptäckte teatrarna att barn också var människor, dvs en publikfaktor att räkna med.

Från kulturbyråkratens skrivbord sett – och även kulturutövare kan tänka byråkratiskt när skråintressen står på spel – var barnen ett fynd. Barn sätts i skola utan att de behöver tillfrågas. De förväntas naturligtvis inte heller själva betala för sig, varför antalet "sålda" biljetter inte kan räknas som mått på uppskattning av utbudet. Barn är alltså en tacksam publik och ganska säker, eftersom vi vuxna anser att även barn har behov av kultur. Och inte ens den enskilde föräldern behöver ta ställning till behovet. Kultur för barn är i regel

gratis – om man bortser från att räkningen kommer via skattsedeln.

Det talas ofta om "kommersiell" kultur. Det näringsfång man lever på bedriver man i kommersiellt syfte, och den satsen gäller oberoende av om det ekonomiska utbytet av en arbetsinsats är stort eller litet. Barnteater är således kommersiell.

Det är synd att en del ord fått en värde-laddning som försvårar den fria sikten och därmed debatten. "Kommersialism" hör till dem. Jag menar inte att det är fult av kulturarbetare att se om sitt hus och sträva efter en god bärgning. Det väsentliga är bara att se upp med glidningar i betydelse, att använda vissa ord som brasklappar eller slagträn i syfte att helst förvillan en opinion eller dölja en sanning.

Ett annat begrepp som förtjänar kritisk granskning är behov. Det är en dåligt definerad term, som ofta används i legitimerande syfte. Det låter bra att säga att barn har behov av den spänning eller underhållning som barnteater ger, och därför motiverar teaterarrangörer sin verksamhet med hjälp av detta begrepp. Ett behov innebär ju att det föreligger en brist, och det anses självklart att bristtillstånd ska elimineras.

Vi kan emellertid inte se behov. Det enda vi kan se är att barn betar sig på vissa sätt när de t ex ser teater. De skrattar, blir skrämde osv. Att för den skull påstå att beteendet är uttryck för ett behov ger i själva verket ingen ny kunskap. Däremot ökar risken för cirkelresonemang.

Ska vi alltså skrota barnteatern? Ingalunda. Men tänka efter. Att tänka kritiskt sägs vara en av de övergripande målsättningarna med högre studier. Undervisningen i pedagogik vid universitetet avser bli att förmedla ett förhållningssätt som innebär kritiskt tänkande.

Pedagogiken handlar i hög grad om på-

verkansprocesser. Jag har ännu ingenstans stött på tankegången att en kulturmanifestation kan jämföras med en pedagogisk situation. Det gäller ju en påverkan i båda fallen. Den utövande artisten, tex skådespelaren, fungerar som pedagog, dvs har till uppgift att förmedla "något" (pjäsens innehåll, dess tankar och känslor) till publiken, vilken motsvarar eleverna i en skolsituation. Påverkan ger upplevelser, både hos läraren-konstnären och eleven-publiken.

Det är just den kopplingen mellan kultur och pedagogik som kanske kan föra kultursynen och skolan samman och framåt.

Barn är till en början värnlösa mot den värld de föds till. De utsätts för påverkan redan i moderlivet. Vi vill att barnen ska må bra. Men vi glömmar lätt att barn är tvungna att leva och växa upp på de vuxnas villkor. Det är naturens ordning.

När vi vill satsa på kultur för barnen, bör vi därför stanna upp och mer diskutera

innehåll än ramar och resurser. Vad är kultur bra för i allmänhet och för barn i synnerhet? Vad är målsättningen med varje satsning? Är målet riktigt och för satsningen dit? Vad säger utvecklingspsykologin? Vilka konkreta effekter förväntar man sig av en åtgärd? Vilken sorts människosyn, vilken världsbild styr mina förväntningar?

Vad innebär en satsning? Vilka alternativa instrument står till buds och när, hur och varför ska de brukas? Samt vilken feedback kan man begära? Hur mäter man effekter och vilka effekter ska mätas? Och då menar jag inte i första hand ett resultatresonemang i ekonomiska termer utan psykometriskt eller psykofysiskt åtkomliga variabler.

Långtidsstudier av barnkultursatsningar saknas i stort sett. I stället går man på i ullstrumporna, där vi i barnens namn oftast i första hand strävar efter att förverkliga oss själva.

Lars Fischbach